

فصل دوم

فدا شناسی

۱. بدیهی بودن وجود خدا

برخی از فیلسوفان و متکلمان مسلمان وجود خدا را بدیهی و بی نیاز از دلیل دانسته و بر این عقیده به آیاتی از قرآن تمسک کرده اند مانند:

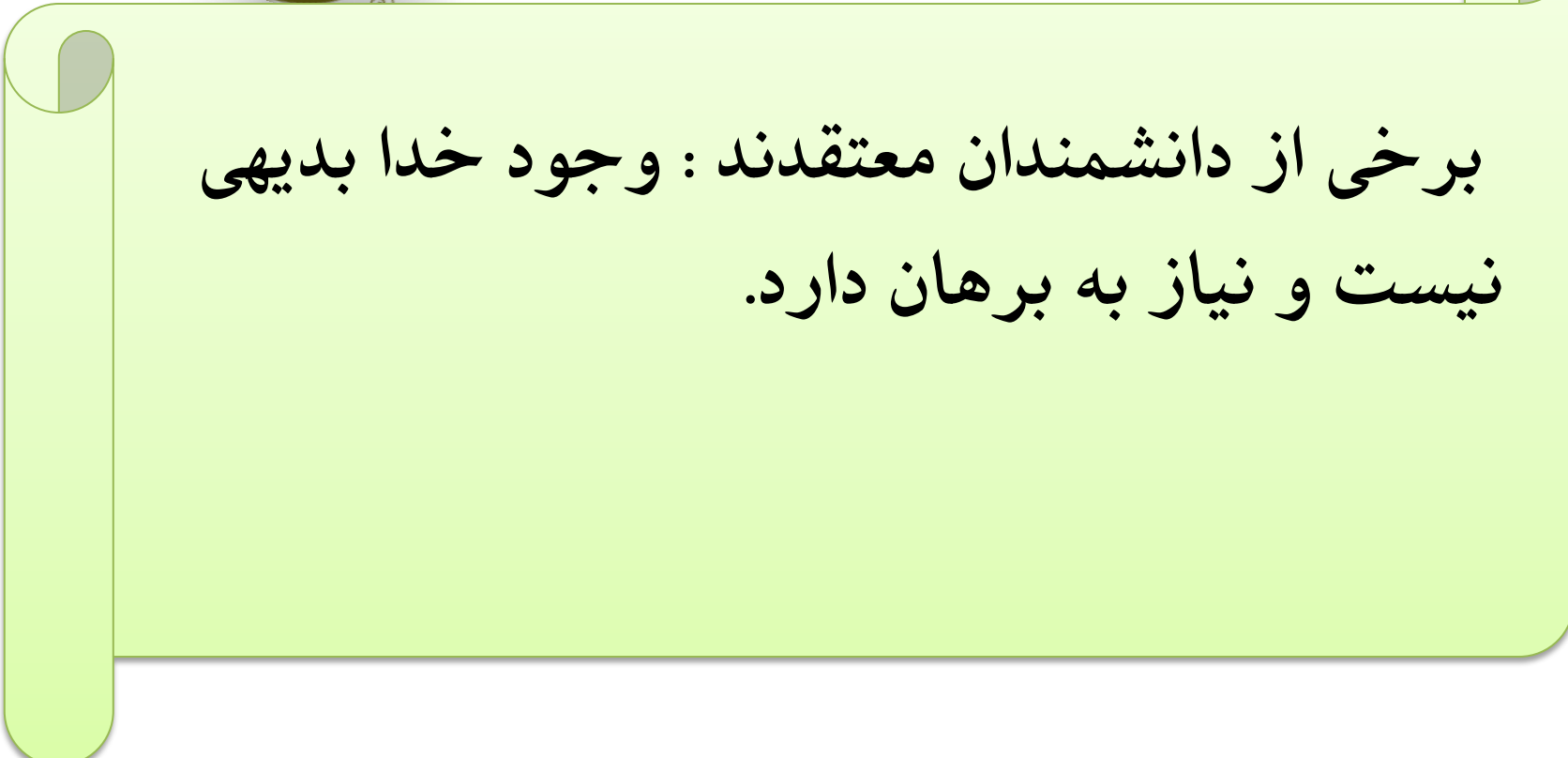
افی الله شک فاطر السماوات والارض مگر در باره خدایی که آفریننده آسمان ها و زمین است، تردیدی هست؟ (سوره ابراهیم آیه ۱۰)

امام حسین (ع) در دعای عرفه می گوید:
تو کی غایب بوده ای که دلیل و راهنما نیاز داشته باشی که بر تو دلالت
کند و کی دور بوده ای تا آثار و نشانه ها ما را به تو برسانند؟
کی رفته ای زدل که تمنا کنم تورا   کی بوده ای نهفته که پیدا کنم
تورا
با صد هزار جلوه برون آمدمی که من   با صد هزار دیده تماشا کنم تو
را
در جهان غرب نیز برخی از متفکران مانند پلانتینکا بر این عقیده اند.

۲. استدلالی بودن وجود خدا

برخی از دانشمندان معتقدند: وجود خدا بدیهی نیست و نیاز به برهان دارد.

نظریات مختلف در باب اثبات وجود خدا

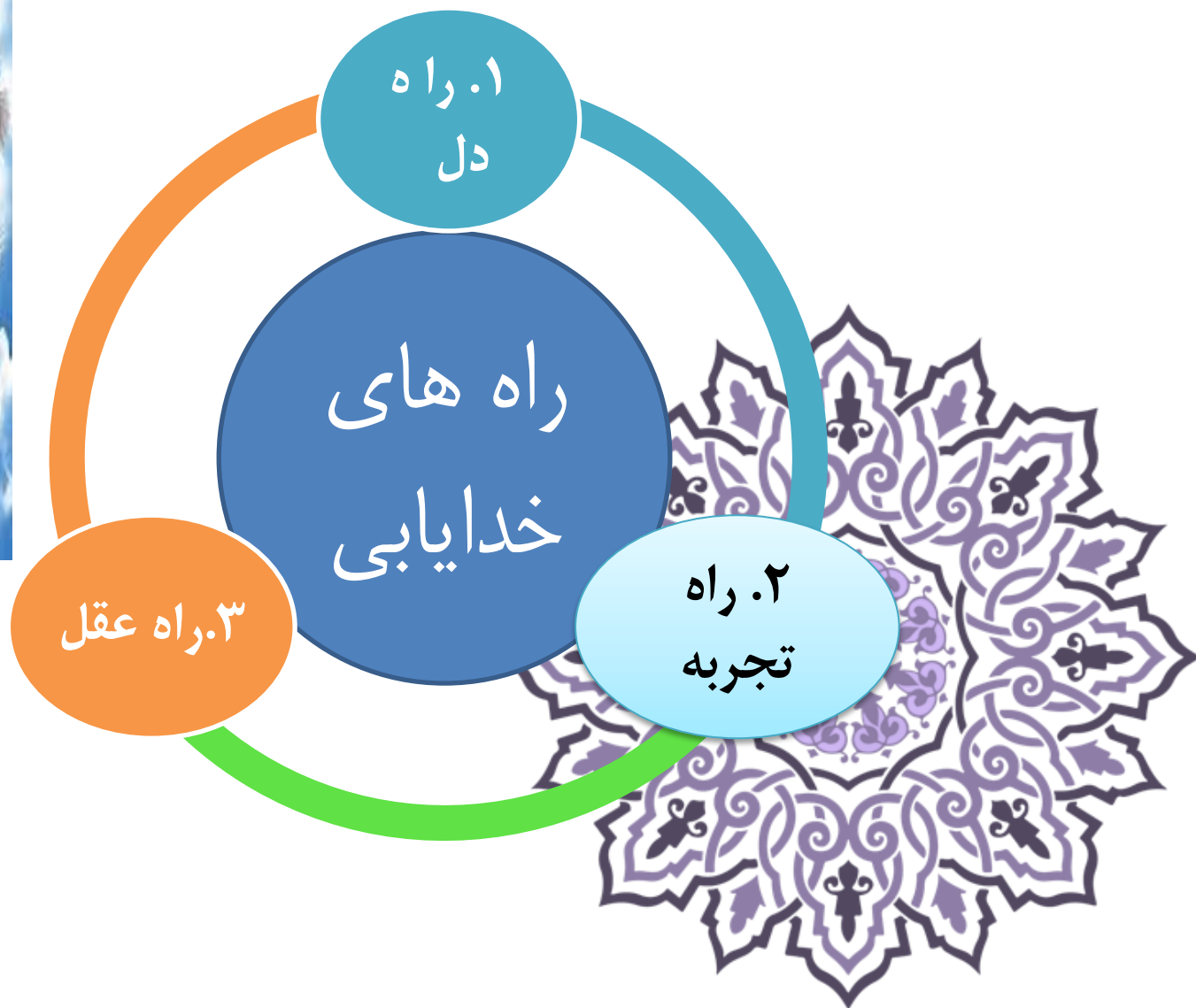
۲. بدیهی بودن و ضروری بودن استدلال

برخی دیگر با این که وجود خدا را بدیهی می دانند وجود برهان را از دو جهت ضروری می دانند :

اولا ضعف و سستی دلائل منکران خدا را اثبات می کند .

ثانیا در تقویت ایمان دینی موثر است. زیرا هرگاه خرد آدمی چیزی را بپذیرد قلب و دل او نیز بدان گرایش قوی تری خواهد یافت.

بر این اساس در این بخش به راه های اثبات وجود خدا می پردازیم.

۱. راه دل یا «راه فطرت

معنای
فطرت

- ماده «فطر» به معنای شروع و آغاز است و فطرت به معنای حالت خاصی از شروع و آغاز و به بیان دیگر نوعی از آفرینش است. اموری را می توان فطری گفت که دارای ۳ ویژگی باشند:

ویژگی های فطرت

- ۱- در همه ی افراد آن نوع یافت شوند
- ۲- همواره ثابت اند
- ۳- امور فطری، نیاز به تعلیم و تعلم ندارند

تفاوت فطرت با غریزه

۱. غریزه مشترک بین انسان و حیوان است.

۲. فطرت از غریزه آگاهانه تر است.

۳. غریزه خود شکوفا می شود اما
فطرت را باید شکوفا کرد

۴. غریزه در مدود مسائل مادی است اما
فطرت مربوط به مسائل ماوراء حیوانی
است.

تقسیم امور
فطری انسان

۱- شناخت های فطری

۲- میل و گرایش های فطری

۱. آیه فطرت:

فاقم وجهک للدين حنیفا. فطرت الله التي فطر الناس
علیها (روم/۳۰)
پس روی خویش را بسوی دین یکتاپرستی فرا دار. به
همان فطرتی که خدا مردم را بر آن آفریده است.

۲. آیه تذکره

فَذَكِّرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكِّرٌ . (غاشیہ آیه ۲۱).
پس تذکر ده که تو فقط تذکر دهنده‌ای.

۳. آیه میثاق:

و اذ اخذ ربك من بنى آدم من ظهورهم ذريتهم و
اشهدهم على انفسهم الاست بربكم قالو بلى
به خاطر بیاور زمانی را که پروردگارت از پشت
فرزندان آدم «ذریه» آنها را برگرفت، آنان را گواه بر
خودشان گرفت و از آنها پرسید: آیا من پروردگار
شمانیستم، آنان همگی گفتند: آری. (اعراف آیه ۱۷۲)

۴. روایت امام علی (ع)

خداوند هر چند گاه پیامبرانی فرستاد و به وسیله آنان به بندگان هشدار داد تا حق میثاق را بگذارند و نعمت فراموش کرده را بیاد آرند.

۱. واقعیت های تاریخی

دین از قدیم الایام با تاریخ همراه بوده است. ویل دورانت می گوید: دین صد جان دارد، هر چیزی اگر یک بار میرانده شود برای همیشه می میرد مگر دین که اگر صد نوبت میرانده شود باز زنده می شود.

۲. شواهد باستان شناسی

به خاک سپرده شدن اشیاء گرانقیمت همراه مردگان، مومیایی، و ساختن مقابری چون اهرام مصر، همه شاهد ایمان گذشتگان به مسائل مبدا و معاد است. وجود ایمان مذهبی در دوران های قبل از تاریخ قابل انکار نیست.

۳. مطالعات روانی :

جمعی از روانکاوان و روانشناسان ابعاد چهارگانه
روح آدمی را چنین معرفی کرده‌اند:
حسن^۳ دانائی - حس زیبائی - حس نیکی - حسن
مذهبی.

۴. ناکامی تبلیغات ضد مذهبی

کمونیستها با تمام قدرت برای محو مذهب به میدان آمدند ولی این امواج عظیم ضد مذهب نتوانست ریشه های مذهب را از اعماق دلها بر کند.

۵. تجربیات شخصی در زندگی

بسیاری از مردم در زندگی خود، در آنجایی که کارد
به استخوانش می رسد، امیدی از اعماق جان او را
متوجه مبدای می کند که قادر بر حل همه مشکلات
است .

۶. گواهی دانشمندان

مسئله فطری بودن معرفه الله مطلبی نیست تنها در قرآن و روایات باشد. کلمات دانشمندان مانند انشتین ، پاسکال و ویلیام جیمز و غیره و فلاسفه غیر مسلمان و شعرای نکته سنج از آن پر است.

در اندرون من خسته دل ندانم کیست
که من خموشم و او در فغان و در غوغاست

پرسش

اگر شناخت خدا فطری است چرا بسیاری از
آدمها منکر خدا هستند؟

پاسخ

زیرا فطریات قابل شکوفایی و ضعیف شدن است

راه های شکوفایی فطرت
از نظر قرآن عبارتند از

۱. قطع امید از
غیر خدا:

وَإِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فِي الْبَحْرِ ضَلَّ مَنْ تَدْعُونَ إِلَّا إِلَٰهَ فَلَمَّا نَجَّكُمْ
إِلَى الْبَرِّ أَغْرَضْتُمْ وَكَانَ الْإِنْسَانُ كَفُورًا
وچون در دریا به شما صدمه ای برسد هر که را جز او می
خوانید ناپدید می گردد و چون شما را به سوی خشکی
رهانید رویگردان می شوید و انسان همواره ناسپاس است.

سوره اسراء آیه ۶۷

۲. توجه به مخلوقات

افلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ وَإِلَى السَّمَاءِ كَيْفَ رُفِعَتْ وَإِلَى الْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ وَإِلَى الْأَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ فَذَكِّرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكِّرٌ أَيَا أَنَانَ بِهِ شَتْرَ نَمِي نَغْرِنْدَ كَهَ چِگُونَه آفْرِيْدَه شْدَه اسْت؟! وَبِهَ آسْمَانِ نِگَاهِ نَمِي كَنْنِدَ كَهَ چِگُونَه بَرِ افْرَاشْتَه شْدَه اسْت؟! وَبِهَ كَوَهْهَ نَمِي نَغْرِنْدَ كَهَ چِگُونَه نَصْبِ وَ پَا بَرَجَايِ شْدَه اَنْد؟! وَبِهَ زَمِيْنِ نَمِي نَغْرِنْدَ كَهَ چِگُونَه پِهْنِ وَگَسْتَرَانِيْدَه شْدَه اسْت؟! تُو پَنْد بَدَه وِيَا آوْرِي كُنْ چِرَا كَه تُو تَنْهَآ پَنْد دَهْنْدَه وِيَا دِ آوْرِي كَنْنْدَه اِي وَبِسَ . (سُوْرَه غَاشِيَه آيَه ۱۷-۲۱)

آیه عهد

انسان بنابر فطرت خود، طالب پرستش خدا و کرنش و خضوع و تسلیم در برابر اوست. قرآن مجید می فرماید: «أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ»؛ وَ أَنْ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ^{۲۸}

«ای فرزندان آدم! آیا با شما پیمان نبستم که شیطان را نپرستید (و از شیطان اطاعت نکنید) که او برای شما دشمن آشکاری است. و اینکه مرا بپرستید که راه مستقیم این است؟!» (سوره یس آیه ۶۰)
در جای دیگر می فرماید: «و لله يسجد ما في السموات و الارض؛ هر آنچه در آسمان ها و زمین است برای خدا سجده می کند» (نحل / ۴۹).